

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОПОДАТКУВАННЯМ: ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Розуміння природи причинно-наслідкових зв'язків між структурними елементами системи управління оподаткуванням є принципово важливими у контексті забезпечення ефективності її функціонування. З метою їх вивчення розглянемо концептуальну модель управління оподаткуванням, під якою ми розуміємо формалізоване відображення основних взаємозв'язків між поняттями та процесами, які формують змістовну структуру цілеспрямованого впливу на процес реалізації податками своїх функцій.

У загальному вигляді управління оподаткуванням можна формалізувати у вигляді наступної концептуальної моделі (Рис. 1).

Рис. 1. Концептуальна модель управління оподаткуванням.

Проте, для розуміння сутності та природи взаємозв'язків кожного з елементів концептуальної моделі зосередимо увагу на об'єкті управління оподаткуванням, суб'єктах та цілеспрямованому управлінському впливі окремо.

1. Об'єкт управління оподаткуванням.

Об'єктом управління оподаткуванням є процес реалізації податками своїх функцій. Якщо його розглянути більш детально, то стає зрозумілим, що природою даного процесу є відчуження індивідуальних цінностей (на сучасному етапі розвитку суспільства – це грошові кошти) конкретно взятих людей з метою досягнення загальнодержавних цілей, які забезпечуються шляхом перерозподілу грошових коштів. При цьому варто відзначити, що кінцевим споживачем податкових надходжень до бюджету є людина. Разом з тим зосередимо увагу на тому, що економіка в цілому і управління оподаткуванням зокрема повинні бути підпорядковані задоволенню біологічно обумовлених та біосферно допустимих потреб людей. Тобто по-суті маємо ситуацію, за якої одні люди віддають свої грошові кошти для інших людей з метою підвищення рівня задоволеності біологічно обумовлених та біосферно допустимих потреб окремо взятої людини зокрема та суспільства в цілому. Саме такою є природа процесу реалізації податками своїх функцій (перш за все регулюючої та фіскальної).

У контексті ж обґрунтування зв'язків між елементами концептуальної моделі управління оподаткуванням першочергове значення має стійкість об'єкта, яка проявляється у передбачуваності у визначеній мірі його поведінки під впливом чинників внутрішніх змін, факторів зовнішнього середовища та безпосередньо управління. Якщо ж така стійкість об'єкта не забезпечується, відповідно говорити про можливість реального управління не приходиться. Іншими словами, якщо неможливо спрогнозувати поведінку людей, які сплачують податки, на ті чи інші управлінські дії у контексті оподаткування, то управління не спричинить належного впливу на об'єкт, і, відповідно, не забезпечить досягнення бажаних результатів.

Тобто, питання передбачуваності поведінки платників податків на застосування конкретних інструментів управління оподаткуванням є ключовим і по-суті створює передумови для можливості подальшої реалізації усього управлінського процесу. Тому розглянемо його більш детально.

Перш за все зазначимо, що поведінка людей, які сплачують податки залежить від внутрішніх чинників (світогляд, інтелект, лад психіки тощо), факторів зовнішнього середовища (зміна логіки соціальної поведінки, глобалізації, розвитку ринкових відносин тощо) та безпосереднього управлінського впливу.

2. Суб'єкти управління оподаткуванням.

Особливо важливе значення для розуміння причинно-наслідкових зв'язків у концептуальній моделі управління оподаткуванням з позиції суб'єктів має кількість останніх. Фактично маємо ситуацію, коли можливі два варіанти:

- 1) усі суб'єкти здійснюють управлінський вплив на виконання податками своїх функцій з метою досягнення єдиних цілей;
- 2) суб'єкти у процесі реалізації управління оподаткуванням бажають досягнути різні цілі.

Зрозумілим є те, що наведені варіанти суттєво відрізняються за якістю та ефективністю управління оподаткуванням з позиції суспільної корисності. Проте мають і різні вимоги до практичної реалізації.

3. Цілеспрямований управлінський вплив.

Говорити про реалізацію цілеспрямованого управлінського впливу є доцільним за умови по-перше, забезпечення стійкості об'єкта управління у сенсі передбачуваності його поведінки під впливом на нього зовнішніх чинників, внутрішніх факторів та безпосередньо управління, а по-друге, розуміння підходу суб'єктів управління до формування вектору цілей. При дотриманні зазначених вище умов, постає питання про забезпечення якості управлінського впливу на процес реалізації податками своїх функцій. Його вирішення знаходиться у площині забезпечення здійснення управління за повною функцією, яка, у загальному вигляді, передбачає обов'язкове дотримання наступної послідовності дій: 1) виявлення чинника, який впливає на систему управління; 2) формування стереотипу розпізнання виявленого чинника у майбутньому; 3) побудова вектора цілей відносно виявленого чинника та внесення його до загального вектора цілей; 4) розробка цільової функції управління (концепції) на основі вирішення завдання щодо забезпечення стійкості об'єкта у сенсі передбачуваності його поведінки; 5) організація управлінської структури, підпорядкованої реалізації цільової функції управління; 6) контроль за діяльністю управлінської структури; 7) підтримка працездатності управлінської структури чи її ліквідація (у разі її неієздатності, або відсутності потреби в ній).

Не менш важливе значення у процесі реалізації цілеспрямованого управлінського впливу має розуміння схем управління, які береться за основу. Серед таких схем виділяють: програмну, програмно-адаптивну та «предиктор-коректор».

Від вибору схеми управління (за рівних умов для ідентичних об'єктів) залежить гнучкість реагування об'єкту на цілеспрямований управлінський вплив та максимально можливий рівень якості управління. Відтак з метою забезпечення максимальної ефективності управління оподаткуванням необхідно забезпечити використання схеми «предиктор-коректор».

Узагальнюючи викладений матеріал зазначимо, що на управління оподаткуванням здійснюють суттєвий вплив зовнішні фактори (розвиток ринкових відносин, зміна логіки соціальної поведінки, глобалізація тощо) і внутрішні чинники (світогляд, інтелект, лад психіки людини тощо). Вони визначають потребу у системній трансформації управління оподаткуванням і потребують ґрунтовного вивчення з метою розуміння природи їх впливу.